

# Joel qillqaqa hinallataq Qanchis Punchaw Adventista Iglesiapa Laodicea Ilaqtapi kaqnin — Iskay Chunka Iskayniyuq

Jeff Pippenger  
2026-01-02

## Ishkay chunka iskayniyuquw

Ñawpaq qillqapiqa ñawpa Israelmanta tawa willakuyninkunamanta chawpinpiña karqanchik, “mach’aqwaykunapa” mirayninmanta rimaripa. Mateo qillqapim, Juanpas Jesuspas fariseokunatawan saduceokunatawan “mach’aqwaykunapa miraynin” nispa sutichanku. Juanqa huk pruebay ruwaypa qallariyninta rikuchin, chayta reqsichispa yachachirqa Jesusqa, paypa qhepanman hamuq, pampanta sumaqta pichananta. Jesusqa Juanpa pruebay ruwayninta yaparqa taripay ruwaytapas yapaspa, Sabaq reyna-tawan Nínive-tawan rimaripa. Taripayqa tawa kaq mirayninpi ruwakun, hinaspan huk claseqa chay taripaypi mach’aqwaykuna hina rikurimun, taytankuqaqa supaymi. Jesusqa tawa kaq miraynin señaleta maskhaq kasqanta yaparqa, señaleta rikuyllapiña kachkaptin.

Mateo iskay chunka kimsa ñiqipi, fariseokunaman saduceokunaman “llakikuykuna” nisqakuna qhawarichisqa kachkan, hinaspataq pruebay hinaspa taripay ruwanakuyqa yapamanta tukukuq miraywan tinkichisqa kachkan. Iskay chunka iskay ñiqiqa iskay chunka kimsa ñiqipi llakikuykunapaq kamariyninta wakichin.

Fariseokuna huñusqa kachkaptinku, Jesusqa paykunata tapurqa, nispa: ¿Imatata yuyankichik Cristo-manta? ¿Pipa churinmi payqa?

Payqa ninanku: Davidpa Churinmi.

Paykunata nirqa: Chhaynaqa, ¿imaynataq Davidqa Espiritupi kaspa payta Señorniyta sutichan, nispa: “Señorqa Señorniyman nirqa: Paña laduypi tiyay, awqaykikunata chakiykip uranman churaniykama”? Chhaynaqa, David payta Señorniyta sutichaptinqa, ¿imaynataq paypa churin kanman?

Mana pipis kutichiyta atirqachu huk simillatapas; chay p’unchawmantapacha mana pipis astawanka tapuykunata payman rurayta manch’akuyllaqarachu. Mateo 22:41–46.

Maypi p’unchawis wichq’akusqaña karqa manaña ima aswan rimanakuy kanampaq, chaymanta Jesusqa qatiq kapitulopi pusaq ay nisqakunata rimarin. Chunka kimsañiqi versiculopi, ay nisqaqa hanaq pacha qhapaq suyupa punkunkunata wichq’aymanta kashan. Hina hanaq pacha punkunkunamantam qhipa para uraykuchikun. Chay pusaq ay nisqakunaqa chaykunamanta kanku, pikunachus ninku kichayta chay punkuta mana pipas kichayta atinmanchu, hinaspa wichq’ayta chay punkuta mana pipas wichq’ayta atinmanchu. Rikuypi, Hermana White-man qhawachisqa karqa pikunachus mana Cristota qatirqankuchu Ancha Santísimo Cheqaman yaykunampaq, paykuna mañakuyninkuta ch’usaq santo cheqaman apachisqankuta, maypichus Satanás,

Cristotukuspa, paykunata púsarqa llapa imapas allin kasqanta creenankupaq. Paykunam santo cheqata yapamanta kicharirqaku, hinaspa Ancha Santísimo Cheqata wichq'arqaku.

“Achka runakuna mancharisqa qhawanku judíokunapa puriyinta, Cristota mana chaskispa hinaspa chakataspa; hinaspa paypa p'enqaywan maqasqa kasqan willakuyta ñawirispá, yuyanku payta kuyasqankuta, hinaspa mana Pedro hina ñeqasqankuchu, nitaj judíokuna hina chakatasqankuchu. Ichaqa Dios, tukuy sonqokunata ñawirispá reqsiq, pruebataman apamun chay Jesuspaq kuyayta mayqentachus ninku kasqankuta. Llapa hanaq pacha ancha hatun intereswan qhawarqan ñawpaq angelpa willakuynin imayna chaskisqa kasqanta. Ichaqa achkakuna, Jesusta kuyasqankuta rimariqkuna, hinaspa chakata willakuyninta ñawirispá waqaqkuna, asirqanku hamuyninmanta allin willakuyta. Kusikuywan willakuyta chaskinankumantaqa, nirqanku pantasqa kasqanta. Paypa rikurimuyninta kuyasqakunata cheqnikurqanku hinaspa iglesiakunamanta qarqorqanku. Ñawpaq willakuyta mana chaskiqkunaqa manam iskay kaqwan yanapasqa kayta atirqankuchu; nitaj chawpi tuta qapariywanpas yanapasqa kayta atirqankuchu, chayqa wakichinanpaq karqan Jesuswan kuská ñiywan yaykunankupaq hanaq pacha santuarioq ancha santísimo kaqman. Hinaspa iskaynin ñawpaq willakuykunata qhespichispa, yuyayninkuta hinaspa sumaqta tutayachirqanku, chayrayku manam kikinichik angelpa kimsa kaq willakuyninpi ima k'anchaytapas rikuyta atinchu, mayqinchus ñanta rikuchin ancha santísimo kaqman. Rikurqani judíokuna imayna Jesusta chakatarqanku, chay hinallataq sutillapi iglesiakuna kay willakuykunata chakatarqanku; chayrayku manam ancha santísimo kaqman ñanmanta yachayninkuchu, nitaj chaypi Jesuspa mañakuyninwan yanapasqa kayta atinchu. Judíokuna hina, mana allin sacrificiokunata haywaspa, paykunapas mana allin mañakuykunata haywanku chay cuarto-man, mayqintachus Jesus saquesqa; hinaspa Satanás, pantachiywan kusisqa, religiosoq rikch'ayninta hap'in, hinaspa kay cristianokuna nisqakunapa yuyayninkuta kikinman pusan, kallpanwan, señalninkunawan, llulla admirakuyninkunawan llamk'aspa, trampañpi sinchita watananpaq.” Early Writings, 258–261.

Chunka tawaq ñiqinqa viudakunapa wasinkunata mikhuykusqankumanta hinaspa unay mañakuykunamanta ay nisqami. Chunka phisqayoc ñiqip ay nisqanqa, kutichisqankuta paykuna kasqankumanta iskay kuti aswan ukhu pacha churinkuna hina ruwanankumantam. Chunka soqtaqniyoqmanta iskay chunka iskayniyoqkama ñiqikunapiqa, mana allin runakuna templomanta jurashanku.

“Kaykunaqa manan Hermana White-pa rimayninkunachu, aswanpas Señormanta rimaykuna, hinaspa Paypa kachamusqan willakuqninmi chaykunata noqaman qorqan qankunaman qonaypaq. Diosqa waqyashankichik amaña Paywan chinkachisqa munaykunawan llamk'anaykichikpaq. Achka yachachiykunan qokurqan runakuna cristianokuna kasqankuta nispá, ichaqa Satanás-pa imayna kasqankunata rikuchispa, sonqonpi, siminpi, ruwasqankunapipas cheqaq kaypa wiñayninta hark'aspa, cheqapuni Satanás púsasqan ñanninta qatishanku. Sonqonkuna rumiyasqa kasqanraykun, paykunapaq mana ima hina kaq atiyinta hap'ipakunku, chaytataq mana hayk'aqpas ruwanan kanku. Hatun Yachachiqmi nin: ‘Tikramusaq, tikramusaq, tikramusaq’ nispá. Battle Creek llaqtapi runakuna nin: ‘Señorpa templonmi noqayku, Señorpa templonmi noqayku’, ichaqa paykunaqa llamp'u nina mana ch'uya kaqta apaykachashanku. Sonqonkunaqa manan Diospa gracianninqa llamp'uyachispa,

uywaychaspaqa kachkanchu.” Manuscript Releases, volume 13, 222.

Chunka iskay chunka kimsayuppi, chaymanta iskay chunka tawayuqpipas, ay nisqaqa justicia-ta, khuyapayakuq kayta, hinaspa cheqaq kayta saquesqankumantaqan. Chunka iskayniyuq pichqayuq hinaspa soqtaayuq chaykunaqa kanku vaso patanta mayllakusqankumanta llullakuq rikch'ayninmanta, ichaqa ukhunta mana mayllakusqankumanta.

“‘Kay quri chaninchasqayku kashan,’ nispá apostolqa qatiparqan, ‘allp’amanta rurasqa q’irawkunapi, atitypa ancha allin kayninqa Diosmanta kananpaq, manataq noqaykumantachu.’ Diosqa cheqaq kayninta huchaynaq angelkunawan willakuchinman karqan, ichaqa manan chayqa Paypa yuyayninchu. Payqa runakunatan akllan, pisi kallpayuq, mana hunt’asqa kallpayoq qharikunata, Paypa munasqan ruwasqankunapa llamk’ananpaq instrumentokunata hina. Mana chaninnaq quriqua allp’amanta rurasqa q’irawkunapin churakun. Runakuna raykun Paypa saminchayninkunaqa kay pachaman apasqa kanan. Paykuna raykunmi Hatun Yupaychasqa kayninqa huchapa tutayayman k’anchanan.” Acts of the Apostles, 330.

Chayqa qanchis iskayniyuq, pusaqniyuq versículokunaqa millay runakunata yurajchasqa aya wasi hina reqsichin, kaymi tinkuchkan Isaiaspa iskay chunka iskayniyuq capítulope Shebnawan, maypichus Shebnaqa hatunchakusqa karqa almiraypaq aya wasi ruwasqanmanta, ichaqa mana hayk’aqpis chaypi kanmanchu, Diosqa karu chakra-man payta siminmanta wikch’unanpaq kasqanrayku. Chay karu chakraqa rikuchisqa kachkan Bethel llulla profetapa aya wasinwan, mayqenmi mana kasukuy profetata pusarqa chay kikin aya wasipi pampasqa kananpaq. Chaymantataq pusaq ñak’ariy nin:

Ay qankunamanta, qillqaqkuna, fariseokuna, iskay uya runakuna! imaraykuchus profetakunapa p’ampasqankunata hatarichinkichis, chanin runakunapa aya wasiyninkunatatataq sumaqchaspa adornankichis, nispá: “Ñuqayku taytakunapa p’unchayninkunapi karqaykuman chayqa, mana paykunawan kуска profetakunapa yawarninpi rakiqkuna kaykumanchu karqanman” nispá. Chayrayku kikikichismi kikikichispaq testigokuna kankichis, profetakunata wañuchiqlkunapa churinkuna kasqaykichista. Chayqa taytakunapa tupusqan hucha hunt’achiyichis.

Qankuna mach'aqwaykuna, amarukuna mirayninkuna, ¿imaynataq infiernopa ñak'ariyninmanta qispinkichikman?

Chayrayku, qhawariychis, qankunamanmi kachamuykichis profetakunata, yachaq runakunata, hinallataq qillqaqkunata; paykunamanta wakinkunatan wañuchinkichis hinaspa chakatachinkichis; wakinkunatatataq sinagogaykichiskunapi asutinkichis, llaqtamanta llaqtakama qatiykachankichis: chayhinaqa qankunapa hawanman hamunqa kay pachapi ichaqa tukuy chaninpa yawar jich’asqa, chanin Abelpa yawarninmanta qallarispá Barachiaspa churin Zacariaspa yawarninkama, paytaq templo ukhupi altarwan chawpipi wañuchirqankichis.

Cheqaqmi niykichis, kay llapa imakuna kay mirayman hamunqa. Mateo 23:29–36.

Mach'aukunam, mach'aukuna mirayniyuqkunaqa, chay pasajepi juzgasqa kachkanku. Chay pasajepi juzgakuyqa manan Sheba qhapaq warmipa hinaspa Nínive llaqtapa testigunkunamantaqchu sayachisqa kachkan, aswanpas Abelpa yawarninmanta Zacariaskama. Tawa kaq miray, mach'aukuna kasqankutataq, iskay testigokunawan juzgasqa kanku ñawpaq

Israelpa hawa historiannimanta, hinaspa iskay testigokunawan Israelpa ukhupi historiannimanta. Lucas qillqapa kimsa kaq capítuloqa tawañiqin hinaspa qhipa kaqmi tawa willakuykunamanta, chay qhipa tawa kaq miraypa mach'aqukunamanta, hinaspataq Mateopa kimsa kaq capítulowan kuskan-paralelollam. Tawa willakuykuna, Diospa wasinpa qhipa juzgakuyninpi, tawa kaq miraypi, huk clase runakuna Satanaspachurinkuna hinaspa ususinkuna hina kikin kayninkuta rikuchinqaku, hukñataq Diospa churinkuna hinaspa ususinkuna hina. Rakikuyta qallariq pruebaq procesoa qallarín, Ñan allichaq mensajeropaqqa, Pactopa Mensajeropaq ñanta waqaychamuq runa, ch'in pampapi siminta oqaripa.

Qillqasqa Qhelqepi qullananpiqa, sutikuna manan ch'usaq sutillachu kanku, aswanpas k'uskasqa willakuy-kamachiykunam—iskay kaq taki, pacha willakuypa ukhu patan uranpi takisqa, salvacionpa sonqonta rikuchispa. Adanmanta Noekama mirayninkunapa sutinkunapa niyninkuna huk rimayman churakuspaqa, huk willakuyniyuq kachkan, mayqinchus ayllunpa qillqasqa miray willakuywan tupa. Adán nisqa “runa” nin, Set nisqataq “churasqa” nin. Enós nisqa “wañuq” (wañuyman urmasqa) nin, Kenán nisqataq “llakiy” nin. “Diospa yupaychaynin/saminchasqa” (Mahalaleel) nisqawan, Hanaq Pacha “uraykamunqa” (Jared). Hanaq Pacha uraykamurqan “sapaqchasqa utaq llusisqa huk” hina (Enoc), paymi tarpun churin Matusalén nisqawan (“wañusqa p'unchawpi kacharisqa kanqa”) taripay willakuyta willarqan. Paypa wañuyninqa Santo Espiritupa sinchi jich'aykusqa tukukuynin kanan karqan, Lamecwan (samay) sutichasqa, Matusalénwan hukllachasqa, imaynachus Chawpi Tuta Qapariy iskay ñiqin angelwan hukllakaspa. Matusalénqa iskay ñiqin angelmi karqan, Lamecwaq Chawpi Tuta Qapariy, mayqinchus Noepa unu llawlliywan tukukurqan.

Aswanraq sut'itaqpi, sutikuna kayta willakunku: “Runaqa churakusqa karqa wañuq, llakiywan wañuywan kamachisqa, ñawpaq Adánpa huchanmanta; ichaqa Diospa saminchayninwan, Cristoqa kikinta consackurqan uraykamuq, cruzpi wañusqa taripayta willakuspa, chaymanta qatiqta Santo Espiritupa atiyuq llump'ay hich'aywan.”

Kay chunka sutikunaqa Evangelio willakuyta hunt'achinku, hinaspa pacha allpapa historianta qhatiykachanku kamachikuymanta qhipa para cama, iskay kaq hamuyninpi tukukuqkama. Kay unanchayqa, sutikunapi pakasqa, Revelacionpi masinchasqanta tarin. Genesisqa alfa genealogíata rikuchin, hinaspa Revelacion 7-pa 144,000 nisqaqa omega hunt'akuyninta rikuchin sellasqa puchuq ayllupi.

Judá sutiyqa nin “alabanza,” Rubén sutiyqa nin “qhaway, huk churita,” Gad sutiyqa nin “allin suerte/tropa,” Aser sutiyqa nin “kuisqa/saminchasqa,” hinaspa Neftalí sutiyqa nin “maqanakuy.” Manasés sutiyqa nin “qunqachiq,” Simeón sutiyqa nin “uyariy,” Leví sutiyqa nin “tinkisqa/chasqisqa,” Isacar sutiyqa nin “premio,” Zabulón sutiyqa nin “honor/tiyay,” José sutiyqa nin “yapay,” hinaspa Benjamín sutiyqa nin “pañapa makinpa churin.”

Judá ayllumanta León-ta qatiqkunapa Diospa churinkunan kanku, allin kawsaywan saminchasqa, Jacob hina Dioswan maqanakuspa huk pruebanata pasanankupa. Kay maqanakuywanmi, huchankukuna qonqasqa kachkan ch'uyanchasqa kaypi, Diospa Siminta uyarisqamanta paqarisqa ch'uyanchay rurasqanpi; chaymi paykunata Cristoman wataykun pacto nisqawan tinkisqa

kaqninkupi. Paykunapa premiunqa Cristowan kуска yupaychasqa tiyanankupaqmi Paypa trono patapi, hanaq pachapi tiyarisqa, Dios paykunata llamk'achispa Reinonta wiñachinankupaq—hatun achka runakunata Babiloniamanta waqyamuspa Paypa paña makinpa churinkuna hina.

Leapa suqta churinkuna karqanku Rubén, Judá, Simeón, Leví, Isacar, hinaspa Zabulón. Sirvienta warmin Zilpa, sutinpa niynin “misk'i asnaq sut'uy”, iskay churiyuq karqa—Gad hinaspa Aser. Raquelpa iskay churinkuna karqanku José hinaspa Benjamín. Raquelpa sirvienta warmin Bilha sutinqa niyta munan “p'inqaku utaq manchakuq”, hinaspa paypa churinkuna karqanku Dan hinaspa Neftalí. Proféticamente, kaypi genealogíaqa achka siq'ikunata yuyarinapaq qun. Génesis pichqa kaq capitulopi alpha hinaspa chunka miraykunamanta mana kaq hina, omegaqa chunka iskayniyuq mirayniyoqmi, sapaq profético tikrayninkunawan. Pachak tawa chunka tawa waranqapiqa, Dan mana rimarisqachu, hinaspa Manasésmi wawqin Efraínta rantin.

Génesispa alfa genealogíanmi Apocalipsispa omega genealogíanwan tupachkan, imaraykuchus Génesisqa Cristoq qullan qespichaypi rurasqan divino llamk'ayninta reqsichin, Apocalipsisñataq reqsichin pikunachus chay alfa profeciapa omega hunt'akuyninpi, hinallataq chay alfa profeciapi churakusqa kikin promesatawan profeciata sumaqta hunt'achinku.

Kay ishkay siq'ikunaq rurayninqa achka kuti teologokunaq ruwasqanmi, ichaqa mana hayk'aqpas “siq'i hawan siq'i” metodologíapa qhawariyninmanta. Génesispiwan Apocalipsispiwan iskay genealogíakunaqa iskay testigokunata qunku, Diosqa iskay ñiqi nivelninpim rimashan nisqapaq. Huk simiqa qillqasqa testimonio nisqami, imayna qillqasqa kasqan hina; chay testimoniopi huk iskay ñiqi siq'itaq simbólicopi rikuchisqa kashan. Teologokunaqa Génesispiwan Apocalipsispiwan sutikunaq significadonkuna rayku willasqa mensajemanta hawalla qhawasqankumanta mana aswan karuman rinchu. Paykunaqa rikusqankuta musuq kayllata hina hap'inku, chayqa aswanta rimarin kikinkuq runa yachaynikumanta, imayna santurrón hina atisqankuwan sutikunaq significadonkupi metáforata rikuyta qawachispa. Mana hayk'aqpas rikunkuchu Ismaelpa chunka iskay churinkunapi rikuchisqa mensajeta. Mana allintachu rikunku Jesuspa genealogíankunata Mateo-piwan Lucas-piwan. Mana rikunkuchu Judápa qhepa qanchis reykunaq genealogíankunata, Israelpa qhepa qanchis reykunaq genealogíankunata, Judápa ñawpaq qanchis reykunaq genealogíankunata, nitaq Israelpa ñawpaq qanchis reykunaq genealogíankunatapas.

Mana qhawashaqku paykuna mana rikunkuchu nispayqa, kaytami niy: sapaqtaq Googleman tapunki chay genealogíakunamanta yachachiykuna kanchu nispaqa, kutichiyqa “arí”mi, Génesispi Adánmanta Noécama, hinallataq “arí”mi pachak tawa chunka tawa waranqakunamanta. Ichaqa, ¿Génesis chunka hukniyuqpi Abrampa chunka mirayninkunata kay hina ruwanankupaq churankuchu? Mana. ¿Caínpa genealogíanta hinallataq Sethpa genealogíanta churankuchu? Arí, ichaqa cheqaq nisqanmanta ancha karupi, huk asuntullapi kasqankuman hina. Mana iskayrayayuq, Cristopa genealogíankunatapas Mateo hinallataq Lucaspi tratanku, ichaqa huk kutillataq, ancha karuta pantanku. ¿Imaraykutaq chayqa importan? nispa tapukunki. Imaraykuchus ñuqaqa munani kay profético genealogíakunapa siq'inkunamanta huk qhawariyta qunayta, hinaspa qallariymantapacha sut'ita munani kaypi ruwasqayta: tawa kaq miraypa significadonta regmasqa Biblia profeciapa huk símbolun hina riqsichiyta maskhashani. Kay genealogíakunapa qhawariynin yanapanqa chaypaq; ichaqa pipaspa negligence kanman, sichus yuyanku kay

imakunamanta qatiq simple resumenlla llapan entiendenapaq kasqanta chay genealogíakunapa siq'inkunamanta.

Adanmanta Noémankama ayllu miraykunapa qhipanpi, Génesis qillqapa tawa kaq, pisqa kaq p'anqakunapi iskay siqi ayllu miraykuna tarikun. Chay iskay siqikunaqa Caínpa mirayninkunawan, Setpa mirayninkunawanmi rikuchisqa kanku. Adanmanta Noémankama ayllu miray hina chunka mirayniyuq kasqanman mana rikch'akuspa, Setpa, Caínpa siqinkunaqa sapaqninpi pusaq mirayniyuq kasqankutam reqsichin. Chayraykum paykunaqa tawa-tawamanta iskay pacha hina qhawasqa kanan. Setpas Caínpas pactu yupaychay unancha kanku, hinaspa Caínqa Isaias iskay chunka pusaqniyuq, iskay chunka isqunniyuqpi wañuy pactuta ruwaqkunata rikuchin, chay pactutaq llimp'iy llusqsimuq azotewan p'akisqa kanan. Paykunaqa wasinkuta aqo patapi hatarichiqkunam. Rumi patapi hatarichiqkunaqa kawsay pactuta ruwanku, imaynachus 1 Pedro, iskay kaq p'anqapi, Señor allin kasqanta mallisqanku, hinaspa “akllasqa miray” nisqa kasqankuwan rikuchisqa. “Achkakunaqa” aqo patapim hatarichinku, ichaqa “pisikuna” akllasqam kanku.

Caínpa mirayninqa sutikunap sinpuniapi huk mana kasukuy takisqa qhawariyninmi, imaraykuchus sutikunaqa runapa yanqa hatunchayninta rikuchin, hanaq pachamanta maqasqa kaspera mana mayman chayanapaq puriyta pusachkan. Yuyaychasqanmanta mana kasukuspa, Caínpa mirayninqa llulla divinidadda willakun, runapa kutichik atiyinwan pakasqa, runakunapa artesninkunapi rikuchisqa, fierro culturata ruwachiq; sumaq, ichaqa wañuchiq, hinaspa suyaymanta qasilla. Chay qhepa rimayqa Caínpa pusaq mirayninkunapi kaq willakuyninpa huk qhawariy tukukuyninmi, sutikunamanta hurqusqa.

Setpa mirayninqa kutichin Caínpa mirayninta gracionwan. Runakunaq pisi kallpaypi, kay pachaman churakusqankuman hina, Diosmanta waqyakuqkunaq llakiyninku tikrasqa kanqa yupaychayman, hanaq pacha uraykamuptin. Ñiypi chiqap purispa chay ñanta, gloria-man wichariqta, huk pruebay pacha ukhupi, “suyay” nisqa qapariy chayamunankama, samayta apamun, qispichikuq unu-kunawan. Chay qhipa rimayqa huk qhawariyllam Setpa pusaq mirayninkunapi kaq willakuyninmanta, sutinkunamanta hurqusqa.

Pusaq pacha ayllukunata iskay t'aqaman, sapa t'aqapi tawa ayllukunaman rakiypa imaraykuninqa rimarikun ñawpaq pactopi, maypichus Egiptopi wataymanta qelqasqa willakuynin tawa pachak wata kasqan nisqa sut'inchasqa kachkan, hinallataq chay tawa pachak watakuna tawa kaq ayllupin tukukunqa nisqapas. Pabloq willakuynin alfa pactopa willakusqanman yaykuchisqa kaptin, iskay pachak chunka pichqa watayuq iskay pacha rikurichkan, mayqin pacha sapa hukninpi tawa ayllukunamanta ruwasqa karqan. Pusaq ayllukuna, tawa pachak kimsa chunka watakunapi, iskay pachak chunka pichqa watayuq iskay pachata rikuchin. Ñawpaq pachaqa allin Faraónwanmi rikuchisqa, mayqinchus Joséta reqsirqan. Iskay pachak chunka pichqa wata qhipamanqa, musuq Faraón karqan, mayqinchus Joséta mana reqsirqanchu. Chaymantataq qatiq tawa ayllukunapa huk t'aqan qallarikurqan.

Pusaj miraypa wiñaykuna iskay pachakunaman kуска rakisqa, sapaq pacha tawa mirayniyuq kasqanwan sut'ita señalasqa kaspera, Caínpa hinaspa Setpa pusaq mirayninkunata chay hinallataq

aplicayta takyachin. Chay aplicación rurasqa kaptin, Setpa pusaq mirayninkuna Caínpa pusaq mirayninkunawan chiqanchasqa kachkan. Caínqa chay achka runakunata rikch'achin, paykuna bestipa señalta chaskiqkuna; Settaq chay pisikunaq rikch'ayninmi, paykuna Diospa sellonta chaskiqkuna. Caínqa runakayninpa señanmi, Settaq runakayninwan Divinidadwan huñusqa kasqanpa señanmi Noépa pactonpa contexto-pi; José hinaspa Moisespa linajenñataq Abrampa pactonpa contexto-pi kachkan.

Chaymanta chunka hukniyuq capítulo-pi akllasqa llaqtaq ayllunkuna rikuchisqa kachkan chunka sutikunawan, Semmanta Abramkama. Chunka hukniyuq capítuloqa Babel torrepa willakuyninmi, ichaqa hinallataqmi akllasqa llaqtaq ayllunkunapas, Abrahamwan rikuchisqa hina. Chunka hukniyuq capítuloqa huk akllasqa llaqtata riqsichin, paykunaqa Dioswan kimsa kutiyuq rimanakuyman yaykunankupaq karqan. Kimsaqaq, tukukuq hatun puriyinpa, iskay chunka iskayniyuq capítulo-pi Isaacpa sacrificiosqanmi karqan. “Chunka hukniyuq” capítuloqa qallariy alpha-mi, “iskay chunka iskayniyuq” capítulo-taq omega tukuymi. Sutinkunapa ninapaq yuyayninpi Diospa siminta uyariypaq mañakusqa iñiyqa, Manan imapiipas hukniraqchu Diospa Siminpa yupayninpi paypa siminta uyariypaq mañakusqa iñiyanta. Huk ayllu p'unchayninpa churaynin theologokuna mana hapiqkankuqa, Ismaelpa ayllunkunam, Islampa unanchaqnin.

Kaykunataqmi Ismaelpa churinkunapa sutinkuna, paykunaq sutinkunaman hina, mirayninkunaman hina: Ismaelpa kuraj churin, Nebajot; hinaspa Cedar, Adbeel, Mibsam, Mishma, Duma, Massa, Hadar, Tema, Jetur, Nafis, hinaspa Cedema. Kaykunam Ismaelpa churinkuna, kaykunataqmi sutinkuna llaqtankunaman hina, sinchi wasiyninkunaman hina; chunka iskay kurakakuna, nacionninkunaman hina. Génesis 25:13–16.

Kay chunka iskay chunka huk sutikunaq nisqankuna huq rimayman churakuspa rikuchisqa kaqtinkuqa, kayhinatañam ñawinchakun: “Willakuy rimaypi Ismaelpa mirayninkunaqa achka ruruchiq, yana qarapas runakuna kasqankuta, sinch'i maqanakuy runakuna hina reqsisqa kasqankuta; ichaqa historiapiwan willakuy rimaypiwan llakisqa kanku agosto 11, 1840 p'unchawpi, chaymanta qhipamanpas septiembre 11, 2001 p'unchawpi. Paykunaqa Bibliapa historiapi ‘inti lloqsimuq ladoq wawakuna’ nisqaqa sutichasqa kanku. Arabia llaqtamantam paqarirqanku, maypichus hebreo santuario serviciokunapi llamk'achisqa mishk'i asnaq q'apak qura misk'ikunapas wiñan. “Assassins” nisqa simiqa islámico historiamentam hamun, chayqa upallallapi apamuy wañuymanta sut'inchin. Cruzadas pacha Islamqa católico Europa-ta wisq'arqan, muyurirqan, muyuykacharqan, ichaqa qhipa hark'asqa kayninmi 1840-manta 1844-kama samachikuypa chayamunanta señalarqan, hinallataq 9/11-manta domingo kamachikuy sasachakuyman chayanankama. Ismaelpa churinkunaq chunka iskay sutinkunaq nisqankunataqa llapanmi ñawpaq rimaypi rikuchisqa kanku yana qillqasqa letra-hinawan.”

Ismaelpa mirayninmanta chunka iskay sutikuna chunka kimsayuqta rikuchin, Ismaelta lista ukhupi yupaychaspaykiqa. Chunka kimsaqa “hatariy” nisqapa unanchaynin yupaymi, chaytan Hagar ruwarqan; chaymi Abrahamta saqerqan Hagarta Ismaeltawan qarquchispa. Pabloqa chay pasasqamantam rimarin ñawpaq Israelta Diospa rimaysapa llaqtan hina qarqusqa kasqanmanta, chay pachallataqmi cristiano kasaraq qosanwan pactota sayachispa karqan.

Imarayku qelqasqa kashan, Abrahamqa iskay churiyuq karqan, hukninqa warmi kamachisqamanta, hukninta qispisqa warmimanta. Ichaqa kamachisqa warmimanta kaqqa aycha munayninman hina paqarirqan; qispisqa warmimanta kaqtaq nisqa simi promesamanta. Kaykunan yachachikuq rikch'aynin kanku: paykunaqa iskay rimaykuna kanku; hukninqa Sinaí urqumanta, kamachisqa kayman wawakunata paqarichiq, chaymi Agar. Kay Agarqa Arabia llaqtapi Sinaí urqumi, kunan kaq Jerusalénwan tupaqmi, wawanakunawan kуска kamachisqa kashan. Ichaqa hanaq pachapi kaq Jerusalénqa qispisqañam, paymi llapanchikpa maman. Imaraykuchus qelqasqa kashan: Kusikuy, mana wachaqa qulla warmi; lloqsiy hinaspa qapariy, mana nanaywan wachaqa warmi; imaraykuchus sapallan saqisqa warmiqa aswan achka wawayuqmi, qosayuq warmimanta nisqa. Chay hinaqa ñuqanchik, wawqikuna, Isaac hina, promesapa wawanmi kanchik. Ichaqa chay p'unchawkunapi aycha munayninman hina paqarisqaqa Espíritumanta paqarisqata qatiykacharqan; kunanpas chay hinallataqmi. Ichaqa, ¿imataq Escritura nin? Kamachisqa warmita, churintinta qarqoy; imaraykuchus kamachisqa warmiq churinga manam herenciata chaskinqachu qispisqa warmiq churinwan kуска. Chayrayku, wawqikuna, manam kamachisqa warmiq wawananchu kanchik, aswanpas qispisqa warmiq wawanmi. Gálatas 4:22–31.

Ismaelqa Islam nisqap unanchanmi, Hagarñataq, Ismaelpa mamanqa wañuypa rimayniyuq tratopa iglesianta unanchan. Isaacqa Cristianismop unanchanmi, Sarataq kawsaypa rimayniyuq tratopa iglesianta unanchan. Chayraykun Ismaelqa chunka iskayniyuq churinkunata karqan, imaraykuchus chunka iskayqa Diospa traton llaqtanta unanchan, Islamtaq Diospa traton llaqtanpa llullachiq rikchayninmi.

Evangelio kunapiqa Cristopaq iskay ayllumanta miraynin qillqakuna kachkan. Hukninqa Mateopi, huknintaq Lukapi.

Hinaspa Jacobqa paqarichirqan José-ta, María-pa qosanta; paymantataq paqarirqan Jesús, paymi Cristo nisqa. Chay hinaqa llapan miraykuna Abrahammanta Davidkama chunka tawa miraykuna kanku; Davidmanta Babiloniaman apasqa kaykama chunka tawa miraykuna kanku; Babiloniaman apasqa kaymanta Cristokamaqa chunka tawa miraykuna kanku. Jesucristo-pa paqarisqanqa kay hinan karqan: maman María Joséwan sirichisqa kachkaptin, manaraq hukllachasqa kashaqtinku, Espiritu Santo-manta wiksayuq kasqan rikurirqan. Mateo 1:16–18.

Mateopa genealogían kimsak kikin pacha chunka tawa-niyuqta riqsichin, chaykunataq huk pacha tawa chunka iskayniyuqta ruwanku. Cristoqa pactopa historianta tukuchiq omega-m, Moisésqa pactopa historiapa qallariynin alpha kasqanman hina. Moisésqa willakuyta qhawarichinmi Cristoqa “pay kikinta hina” kananmanta. Moisespa kawsaynin pachak iskay chunka watayuq karqan, chaypi kinsa pacha tawa chunka watayuq karqan. Moisespa sapa tawa chunka watayuq pachan, siqi siqiman churakuspa, Kadespi tukuyninman chayan, chayqa 1863 watapa unanchanmi, hinallataq domingo kamachikuy. Cristopa kinsa pachankunaqa Davidpi, Babiloniapi apasqa kaypi, hinallataq Cruzpi yawarninwan pacto takyachisqanpi tukunku. Davidqa domingo kamachikuypi iglesiata atipaqa hoqarisqanta rikuchin, iskayñiqin siqitaq domingo kamachikuypi mana yuyaysapa virginkunata Babiloniaman apasqankuta riqsichin. Kimsañiqin pachaqa Cruzpi tukukun, chaymi huk kutiwanpas domingo kamachikuypa rikuchin, maypichus Cristoqa Abrahampa pactonta pachak tawa chunka tawa waranqa runakunawan, hinallataq Noépa pactonta hatun achka runa



tantanakuywan takyachin.

Kay iskay iskay siq'ikuna huknin pataman huknin churakusqa kasqankuta qhawaripa entiendesqaqa admiraypaqmi. Moisespa pachak iskay chunka watankuna Noepa pachak iskay chunka watankunawan t'inkikun, hinaspa Cristopa tawa chunka iskay mirayninkuna anticristopa tawa chunka iskay simbólicu killakunata domingo leypi kamachikusqanwan t'inkikun.

Hinaspataqmi nirqan: Manam Espirituyniyqa runawan wiñaypaq atipanqachu, paypas aycha kasqanrayku; ichaqa p'unchayninkunaqa pachak iskay chunka watallam kanqa. Génesis 6:3.

Mateopa ayllumirayninwan kуска, mayqinchus Abrahampa rimanakuynta hatunchan, Cristopa ayllumiraynin, Lukaspas rikuchisqan hina, kamariymankama chayan, chayhinaqa kawsaypa rimanakuynta hatunchan, maytataq Adán Edenpi p'akirqan. Lukaspas ayllumiraynin Jesumanta qallarin, hinaspa qhipaman kutispa ayllumirayninta qatipan Adánkama, paymi Diospa churin nisqa riqsichisqa. Chay siqi tukukun hunt'asqa iskay ñiqin Adánwan, hinaspa qallarin hunt'asqa ñawpaq ñiqin Adánwan. Ñawpaq Adánmanta iskay ñiqin Adánkama qanchis chunka qanchis miraykuna hina rikuchisqa kachkan.

Qelqakunaq genealogías Escrituraqpi sut'i chiqaq willakuykunapa siq'inkunatan rikuchin. Kunanqa achka siq'inkunata reqsichirqanchik, mayqinkunachus huk chiqaqta takyachinapaq munasqa testigokunata nisqaqa ancha aswan karunpi qhiparin. Genealógico siq'inkunapi kachkan ñawpaq pacha hunt'akuykunapa rimaynin, hamuq pacha willakuykunapa rimayninpas; hinallataq chay siq'inkunaman churakusqa yupaymana watuchikuna iskay ñiqin rimayta qusqankurayku, Palmoniypa rimaynintapas kachkan, pakasqa imakunata musphayllaña yupaykuq Admirable Numberer nisqapa. Chay iskay rimaykunaqa huk kinsa ñiqin rimaywan kуска uyarisqa kanku: Tukuy ima rurayta paqarichiq, hinaspa llapanta kamachiq Admirable Linguist nisqapa rimayninwan; runakunapa, maypikunapa, imakunapa sutinkunatapas kamachinmi.

Juan kutirimuq qhepanpi kaq simita rikunanpaq, chayqa askha unu kunapa simin hinam karqa; hinaspataq Danielpas kikillan rikch'aq rikuyta hap'iqtin, Paypa siminqa ashkha runa tantakuy pa simin hinam karqa. Qhelqasqa Qellqakunaq hawallapi willakuynin, chay willakuywan kуска tarikusqa sutikunapas, hinaspataq chay willakuy ukhupi yupaykunaqa, huk pasajepi kimsa simikuna hukllapi kanku. Sichus huk siq'ita chay kimsa simikunawan hap'ispayki huk kikinchakuq siq'i pataman churanki, chay kimsa simikunaqa askha simikunaman tukunku.

Hinallataq simimantan lloqsimurqan, nispa: “Diosninchikta yupaychaychis, llapa sirviqninkuna, payta manchakkuqkuna, huch'uykuna hatunkunapas”, nispa. Hinaspan uyariq kani hatun achka runakunaq siminta hina, achka unuq kunkaqninta hina, kallpayoq illapaq kunkaqninta hina, nispa: “Aleluya, imaraykuchus Tukuy-Atiyniyuq Señor Diosqa kamachishan”, nispa. Apocalipsis 19:5, 6.

Israelpak reykunapaq ayllunmanta qillqasqakunaqa ancha hatun ancha allin reqsisqa kanku. Israelpa ñawpaq qanchis reykuna, chay chinchay suyuq reyn kayninpi, Acabwan, Jezabelwan, Elíaswan tukunku; chayhinaqa Domingo kamachiyta rikuchinku. Chay chinchay ayllukunapa qhipa qanchis reykunapa linianqa Domingo kamachiypi qallarin, runakunapa tiempo de gracia

tukukuyninpi tukunan kama, maypachachus Miguel sayarimun Daniel 12 nisqapi. Judápa ñawpaq qanchis reykunaqa Domingo kamachiyanta Miguel sayarimunankama historiata rikuchinku, hinaspa qhipa qanchisqa Domingo kamachiyman pusaq historiata reqsichinku. Iskay ayllumanta linyakuna, iskayninpas huk alpha historiawan huk omega historiawan kasqanku. Alpha historiaqa 9/11-manta Domingo kamachiykama pacha, omega pachaqa Domingo kamachiyanta tiempo de gracia tukukuyninkama. Israelpa ñawpaq qanchis reykunaqa Judápa qhipa qanchis reykunawan tupanku; hinaspa Israelpa qhipa qanchis reykunaqa Judápa ñawpaq qanchis reykunawan tupanku.

Qatiq qhipa qillqapiqa ñawpaqman risunchik.

“Tukuy kamaqkama sayasqa kay”

“[Apocalipsis 1:1, 2, nisqakuna.] Llapan Bibliaqa huk revelaciónmi; tukuy revelación runakunamanqa Cristoreqta hamun, tukuy ima paypi chawpichasqaña kachkan. Diosqa Churinwanmi rimarqanchikman, paqmi kashanchik kamasqa kayninchikrayku hinaspa redenciónrayku. Cristoqa Juanman hamurqan Patmos Islapim qarqusqalla kashaqtin, kay qhepa p’unchaykunapaq cheqaq kayta qonampaq, utqayllata ruwakunanta rikuchinampaq. Jesucristoqa divina revelaciónpa hatun waqaychaqninmi. Payreqtawanmi yachanchik kay pachapa historiannin qhepa escenakunapi imakunatas suyananchikta. Diosqa kay revelaciónta Cristoman qorqan, Cristotaq chay kikin revelaciónta Juanman willarqan.”

“Juan, munasqa disipulon, kay revelaciónta chaskinampaq akllasqa karqan. Payqa ñawpaq akllasqa disipulokunamanta qhipa kawsak runam karqan. Musuq Testamento kamachikuy ukhupi, payqa yupaychasqa karqan imaynachus profeta Daniel Machu Testamento kamachikuy ukhupi yupaychasqa karqan hina.

“Juanman willakuyta qunanpaq kamachikuyqa ancha hatunmi karqa, chayrayku Cristoqa hanaq pachamanta hamurqa sirvientenman qunanpaq, iglesiakunaman apachinanta nispa. Kay yachachikuyqa anchata qhawarispas, mañakuypi yuyaymanaspa yachakunanchikpaqmi kanan; imaraykuchus kawsachkanchik chay pachaspi, Santo Espiritupa yachachisqanman mana kasuk runakuna llulla yachachiykunata yaykuchinqaku. Kay runakunaqa hatun puestokunapi sayasqaña kasharqaku, hunt’achinankupaq hatun munayniyoq proyectokunata apashaspa. Paykunaga kikinkuta hatunchayta maskanku, hinallataq llapan imakunapa rikurikuyninta tikrayta munanku. Diosqa sapanchasqa yachachikuyta qowanchik chayhina runakunamanta waqaychasqa kananpaq. Juanmanmi nirqa, kay pachaq historianta tukukuy p’unchaykunapi ima pasanpaq kaqta huk libropi qillqananta.”

“Pacha pasasqanmanta qhipaman, Diosqa Simiyninpi chiqap kasqanta qhawaq qatinqinmanmi kunan pacha chiqap yachachiykunapa ancha chanin kaq kamachiykunata waqaychaspa saqerqa. Kay kamachiykunaga manam qorqakuchu ñawpaq kaq hukñiqin chaymanta iskayñiqin angelpa willakuyninkunata quspa purichiypi mana ima parteniyuqkunamanqa. Aswanpas qorqakurqanku qallariymantapacha kay ruwanakuypi parteniyuq llamk’aqkunamanmi.”

“Kay p’ikuna kay experienciakunata pasarkurqankuqa, rumihina sinch’i kananmi chay principiocunaman, mayqenkunachus ñoqaykuta Qanchis punchaw Adventistakuna

kachkananchikpaq ruwarqanku. Paykunaqa Dioswan kuska llamk'aqkuna kananmi, testimoniota wataspa, kamachikuytataq sellaspa paypa discipulonkuna ukhupi. Kay llamk'ayninchikta Bibliaq cheqaq kayninkuna patapi sayachiypi kaqkuna, allin ñanta rikuchiq señalkunata reqsiqkunaqa, ancha chanin llamk'aqkunahina qhawasqa kananmi. Paykunaqa paykunaman confiakusqa cheqaq kaykunamanta sapankumanta experienciamanta rimayta atinku. Kay runakunaqa mana saqenankuchu iñiyninku mana iñiymanta tikrasqa kananpaq; mana saqenankuchu kinsa kaq angelpa banderanta makinkumanta qechusqa kananpaq. Qallariyninpi confianzankutaqa tukukuykama sinch'ita hap'ipakuyta ruwananmi.”

“Señorqa willakusqanmi ñawpaq pachakunaq historianta yapamanta rimarispas yuyarinanchikpaq, tukukuy llamk'ayman yaykushaspa. Tukuy cheqaq yachachikuyta kay qhipa p'unchaykunapaq pay qusqanta, kay pachaman willakunam. Tukuy sayariq rumi pay sayachisqanta kallpachakunam. Kunanqa mana atisunichu Dios sayachisqan cimientomanta llusqinaykichikta. Kunanqa manam mayqen musuq organizacionman yaykunachu atisun; chayqa cheqaq kaymanta apostasiata niyta munan.”

“Qhapaq hampiq misioneropa llamk'ananqa llimphichisqa, mayllakusqa kanan tiyan tukuy imapas chay ñawpaq pacha Diospa llaqtanpa kawsasqanpi creyentekunapa iñiyninta pisiyaqkunamanta. Edén, sumaq Edén, huchapa yaykuyninwan uraykachasqa karqa. Kunanqa necesariom kachkan yapamanta willariy chay runakunapa kawsasqankuta, paykunaqa ñawpaq qallariypi ñoqayku llamk'ayninchik sayariychisqanpi huk ruwanaspa ruwasqankuwan yanaparqanku.”

“Wakinmanta wakinmanmi ñawinchanchik kay pachapi hatun runakunapa wañusqan willakuyninkuta. Paykunapa pachan chayamun usqhayllam, hina huk ratullapi hina. Achkaq, allin kawsaypi kasqankuta yuyasqa, wañunku huk mikhuypas qhepanta, icha paykikunaq hatunchasqa kananpaq kikinmanta munasqa yuyayninkuta churaykuspanku qhepanta. Simi llusqiykun: ‘Payqa ídolo-ninkunawan hukllañasqanmi; saqeykuy payta.’ Kayqa ninmi Señor manaña amachaykunchu payta ima dañomantapas. Qonqayllam wañuy hamun, hinaspataq, ima allinpitaa kachkan kawsayninpi llank'asqan llapan? Kawsayninpa pantayllam karqan. Sach'a urman, imaraykuchus sayachiq atiyqa saqen ídolo-man haywasqanman.”

Qharikunaqa warmikunaqa kusikuyta tarispa mana samaspa umallikunku. Paykunaqa alma ninkuqa manaqa imapaqpas rantikunku, hinaspa Diosqa paykunaman suyakuq, unay llakiyan muchuyta muchuchiq qasiyninta qichun. Akllasqankuman hina saqisqakuna kanku.

“Kanan kankuqa, kunan p'unchaypa chiqaq yachachiyta creeniyku nispa rimaspapas, iñiyninkuta urayachirqanku, hinallataq k'anchaypi puriyta mana munarqankuchu. Kunanqa, pichataq sapankumanta anchuchinqa kikinpaq, kay pachapaq yuyaykunanta? Pichataq kunan kallpachakunga almaq chaninta reparanapaq? ¿Imataq runaman allin kanman, llapa kay pachata atipaspa, kikin almañataq chinkachispa? ¿Imawanataq runa qunqa almañamanta rantinapaq? ¿Kawsay t'antata, salvacionpa yakuntaq yarqhaywan ch'akiyan maskhashankichikchu? ¿Reparankichikchu Cristo wañusqan almaskunaq chaninta? ¿Cristianokuna kananpaq yuyasqa kaqkunaqa, iñiyninkumanta willakusqankuman hina kawsashankuchu? ¿Almaq chaninta yachankuchu? ¿Chiqaq kayta kasukuspa almanchikkunata chuyañanpaq kallpachakushankuchu?” Manuscript Releases, volume 20, 150, 151.

